

De eerste zweefjes van het jaar

De meeste soorten zweefjes kun je in de maanden mei en juni verwachten, maar gelukkig beginnen enkele zweefjes al in februari/maart te vliegen. Hieronder een lijstje met typische voorjaarssoorten en hun kenmerken. Waarschuwing: De soorten die hieronder staan zijn niet de enige die je in deze tijd kan vinden! Bovendien staan niet alle kenmerken duidelijk beschreven. Gebruik dus altijd ook de tabel! Als je in Zuid-Limburg woont is het extra opletten, want daar heb je veel meer vroege voorjaarssoorten, gebruik daar dus naast de gewone tabel ook een Zweefvliegenboek. Helaas zijn beide bekende boeken (de 'Van der Goot' en de 'Verlinden') uitverkocht, maar uit de bibliotheek van de IWG kan je ze lenen.

Februari

Wanneer de zon in januari, februari lekker schijnt begint het klein hoefblad te bloeien. Hierop kun je vaak de eerste zweefjes zien. De overwinterende *Eristalis tenax* en komen uit hun schuilplaatsen en eten hun eerste hapjes op het klein hoefblad. *Eristalis tenax* kan je gemakkelijk herkennen. Het is een 15 mm grote bijachtige zweefvlieg. Het geslacht *Eristalis* is te herkennen aan de diepe bocht van ader 2 die cel drie induikt. (zie figuur) *Eristalis tenax* heeft twee duidelijke rijen haren op de ogen die je met het blote oog kan zien. Daarom wordt hij dan ook de 'blinde bij' genoemd. Naast *E. tenax* kan je ook overwinterde vrouwtjes van *E. pertinax*, de kegelbijvlieg tegenkomen. *E. pertinax* is te herkennen aan de licht gekleurde tarsen van poot 1 en 2. Het mannetje heeft een typisch kegelvormig achterlijf, vandaar de naam. De zweefvlieg die als eerste uit de pop komt in het nieuwe jaar is *Episyrphus balteatus*. Als het geluk je toelicht kan je al in februari een vers uitgekomen *Episyrphus*

tegenkomen, vooral op zonnige beschutte plaatsen.

In tuinen en parken bloeit de toverhazelaar vaak al vroeg in het jaar. Op de zandgronden kan je op de bloeiende toverhazelaars soms *Melangyna quadrimaculata* vinden. *M. quadrimaculata* is een klein smal zweefvliegje met, zoals te verwachten was, vier lichtgekleurde vlekjes op het achterlijf. Segment 2 is geheel zwart, bij mannetjes zitten op segment 3 en 4 twee lichte vlekjes. Het schildje is geel behaard. Zie verder de zweefvliegtabel op pagina 52. *M. quadrimaculata* is vaak maar een heel korte periode te vinden en alweer uitgevlogen voordat de zweefjes echt op gang komen. *M. quadrimaculata* is tamelijk zeldzaam. Als je *M. quadrimaculata* vindt moet je dus even extra goed opschrijven in welk biotoop je hem gevonden hebt: grondsoort, vegetatietype, plant waarop die zit etc.

Maart/april

Als de wilgekatjes en de sleedoorn gaan bloeien dan begint het echt een beetje op gang te komen en kan je al bijna tien soorten zweefjes vangen. Hieronder een paar echte voorjaarssoorten. Op wilgekatjes zijn vroeg in het voorjaar *Cheilosia grossa* en *C. albipila* vrij algemeen. Beide soorten staan in tabel C van de Zweefvliegtabel op bladzijde 30, vraag 41. Het zijn vrij donkere zweefjes met een pluizig oranje-rood behaard achterlijf. *C. grossa* is de grootste van de twee: 10,5 tot 12 mm. De antennen zijn zwartbruin. De antennen van *C. albipila* zijn juist oranje-rood, deze soort is ook iets kleiner: 8 tot 11,5 mm. Een andere algemene soort in het voorjaar is *Eristalis intricarius*. Dit is een hommelmachtige *Eristalis* (dus met de bocht in vleugelader 2, zie figuur). Misschien leuk om eens op de verschillende kleurvariaties te letten, schrijf dus in je excursieboekje welke kleur haren op de achterlijfs-

punt zitten en welke kleur haren er op het schildje staan.

Tenslotte twee zeldzame voorjaarssoorten, die ook nog sterk op elkaar lijken, maar die ik jullie niet wil onthouden. Beide soorten zijn op wilgekatjes te vinden. Beide soorten zijn van het geslacht *Platycheirus*, smalle zweefjes uit tabel C, waarvan de mannetjes meestal verbrede voortarsen hebben. De mannetjes determineer je aan hun voorpoten, de vrouwtjes aan de vlekken op het achterlijf.

De algemenere van de twee is *Platycheirus ambiguus*. Het mannetje heeft als uitzondering op de *Platycheirus*en juist geen verbrede schenen en tarsen. Op het achterlijf heeft hij drie paar grijze vlekjes. Zie in de tabel op pagina 34 en de figuur op pagina 35.

Het vrouwtje heeft ook drie paar blauw-glimmende vlekjes. Kenmerk is dat de vlekjes onderling verbonden zijn. Pas goed op voor verwarring met *Platycheirus albimanus*, dit is een zeer algemene soort, die over het algemeen wat later vliegt. Bij *P. albimanus* zijn de zilverkleurige vlekjes wat groter en niet met elkaar verbonden. *P. discimanus* is ook een kleine donkere *Platycheirus*-soort. Bij de mannetjes is de scheen niet verbreed, maar de eerste twee leden van tars 1 juist wel. De poot is afgebeeld in figuur 80. Andere kenmerken zijn dat het gezicht glimmend is (in plaats van bestoven) en dat de mondrand even ver uitsteekt als de middenknobbel (in plaats van mondrand verder dan de middenknobbel). Het vrouwtje *P. discimanus* heeft vier zilverkleurige vlekjes die niet met elkaar verbonden zijn. Het gezicht is opgeblazen en geheel glimmend. Het derde antennelid is geheel zwart, kort en breed.

En nu maar wachten op het voorjaar!

Liane Lankreijer

Bloembezoek door Zweefvliegen

Op het congres heb je misschien al wel gehoord van het zweefvliegenproject dat de NJN in '97 start. Net als bij het libellenproject willen we nu alles over de verspreiding en de ecologie van zweefvliegen te weten komen. Van zweefvliegen is nog maar weinig bekend over het gedrag en hun plek in het ecosysteem. Hier gaan we tijdens het zweefvliegenproject verandering in brengen!

Omdat er 300 soorten zweefvliegen in Nederland zijn en zweefvliegen wat minder opvallend zijn dan libellen is een andere aanpak nodig dan bij het libellenproject. Voordat je veel waarnemingen kan doen met de NJN, moeten er namelijk eerst veel waarnemers zijn. Het zweefvliegenproject heeft daarom verschillende doelen. Eén van deze doelen is om NJN'ers met zweefvliegen bezig laten zijn zodat meer mensen veel van deze best algemene groep weten. Op een aantal kampjes is in '96 (Hoka D6-D7-IWG, Warche I, Zuid-Limburg III) geprobeerd hoe dit het beste bereikt kan worden. Elke kampdeelnemer kreeg één daar voorkomende zweefvliegsoort en een formulier. Op het formulier kon de NJN'er invullen op welke bloemsoort hij 'zijn' zweefvlieg zag, of dit in de zon of schaduw was, wat de zweefvlieg deed en hoe hoog hij zich ten opzichte van de grond bevond. Verder konden gegevens over het weer ingevuld worden en is gebruik gemaakt van de ecocodes van EIS-Nederland om het biotoop te beschrijven. In de ecocode geef je het landschap, de vegetatie, de grondsoort etc. aan via een cijfercode die je op een lijst kan vinden. Vooral van die ecocode waren we benieuwd of mensen daar een beetje uit zouden komen.

De grote proef is gehouden op Warche I '96. Hier zijn 18 redelijk algemene soorten verdeeld over 41 mensen. Veel mensen